

Kommittédirektiv

Nationell strategi för att nå målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra **Dir.**
2014:25

Beslut vid regeringssammanträde den 20 februari 2014

Sammanfattning

En särskild utredare ska föreslå en samlad nationell strategi för att nå det jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Strategin ska utgöra en grund för uppföljning och utvärdering av regeringens insatser för att nå detta mål.

Utredaren ska

- utvärdera i vilken utsträckning de insatser som har genomförts under innevarande mandatperiod mot mäns våld mot kvinnors har lett till att ny kunskap och nya metoder och förhållningssätt införlivats i myndigheters ordinarie verksamhet,
- utarbeta mål på både lång och kort sikt samt lämna förslag till hur dessa ska följas upp,
- analysera och bedöma behovet av att inom befintlig myndighetsstruktur samla och sprida kunskap och erfarenheter av arbetet med att bekämpa mäns våld mot kvinnor samt utvärdera insatser och ge konsultativt stöd till myndigheter och andra relevanta aktörer på området.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 29 maj 2015.

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Ett av de fyra delmålen är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och att kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Övriga mål handlar om jämn fördelning av makt och inflytande, ekonomisk jämställdhet samt jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Arbetet för att nå delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra har hög prioritet. Arbetet omfattar inte enbart det våld som drabbar kvinnor i nära relationer utan även det våld som utövas mot kvinnor av bekanta eller helt okända män. Det gäller t.ex. sexuellt våld och andra sexuella övergrepp som drabbar kvinnor i någon annans bostad eller på allmän plats. Mäns våld mot kvinnor förekommer även i samband med hedersrelaterat våld och förtryck, giftermål mot någons vilja, prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Våldet som riktas mot kvinnor drabbar kvinnor i alla åldrar och samhällsklasser och förekommer oavsett nationalitet eller etnisk, religiös och kulturell tillhörighet eller sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck.

Utvecklingen av arbetet mot mäns våld mot kvinnor

Sedan början av 1990-talet har frågan om mäns våld mot kvinnor haft en framskjuten plats i jämställdhetspolitiken. Första gången som våld mot kvinnor lyftes upp som en mer fristående jämställdhetsfråga var 1990 i den jämställdhetspolitiska propositionen Olika på lika villkor (prop. 1990/91:113). I stället för att som tidigare behandla frågan inom området hälsa och sociala frågor beskrevs mäns våld mot kvinnor i propositionen som en fråga om obalans i maktförhållanden mellan kvinnor och män. I den jämställdhetspolitiska propositionen Delad makt delat ansvar (prop. 1993/94:147) formulerades ett jämställdhetspolitiskt delmål om frihet från sexualiserat (könsrelaterat) våld. År 1993 tillsatte regeringen en kommission med uppdrag att se över

frågor som rör våld mot kvinnor och föreslå åtgärder för att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Kommissionen, som antog namnet Kvinnovaldskommissionen, utgick från våldsutsatta kvinnors egna erfarenheter. Kommissionen fokuserade särskilt på mäns våld mot kvinnor i nära relationer. Kommissionens betänkande Kvinnofrid (SOU 1995:60) innehöll bl.a. en beskrivning av våldets mekanismer och bakomliggande orsaker. Bestämmandet låg till grund för de förslag som lämnades i propositionen Kvinnofrid (prop. 1997/98:55, bet. 1997/98:JuU13, rskr. 1997/98:250). Med anledning av propositionen infördes brottsrubriceringarna grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning i brottsbalken, och det blev straffbart att köpa sexuella tjänster. Kvinnofridsreformen innebar också att ett flertal myndigheter fick gemensamma uppdrag att enskilt eller i samverkan öka ansträngningarna för att förebygga våld mot kvinnor.

År 2000 inrättade regeringen ett Nationellt råd för kvinnofrid med uppgift att vara ett rådgivande organ till regeringen och uppmärksamma frågor som belysts i propositionen Kvinnofrid. Rådet var verksamt i tre år. År 2003 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att följa upp och ur ett könsmaktsperspektiv utvärdera de myndighetsgemensamma uppdrag som gavs till enskilda myndigheter med anledning av den nämnda propositionen. Utredningen antog namnet Utredningen om kvinnofridsuppdragen och lämnade 2004 betänkandet Slag i luften (SOU 2004:12). I betänkandet konstaterades att mäns våld mot kvinnor inte ses som ett eget kompetens- eller kunskapsområde och att bristande samsyn och samarbete myndigheter emellan är ett stort problem vid hantering av frågor som rör mäns våld mot kvinnor. Utredningen ansåg bl.a. att arbetet måste institutionaliseras och systematiseras samt tillföras tillräckliga resurser. I den jämställdhetspolitiska utredningens betänkandet Makt att forma samhället och sitt eget liv (SOU 2005:66) föreslogs nya mål för jämställdhetspolitiken, däribland målet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Målen beslutades av riksdagen 2006 (prop. 2005/06:155, bet. 2005/06:AU11, rskr. 2005/06:257).

Regeringen uppdrog 2012 åt en nationell samordnare mot våld i nära relationer att åstadkomma en kraftsamling mot våld i nära relationer, bl.a. genom att samla och stödja berörda myndigheter, kommuner, landsting och organisationer för att öka effektiviteten, kvaliteten och långsiktigheten i arbetet (dir. 2012:38, Ju 2012:05). I samordnarens uppdrag ingår också att aktivt verka för förbättrad samverkan mellan berörda aktörer och bidra till en ökad samsyn kring hur våld i nära relationer bäst ska förebyggas och bekämpas. Samordnarens uppdrag omfattar alla som kan utsättas för våld i en nära relation, dvs. kvinnor, män, flickor, pojkar, barn och homosexuella, bisexuella och transpersoner. I uppdraget understryks emellertid att det framför allt är kvinnor som drabbas av detta våld. Den nationella samordnaren spelar en central roll när det gäller att se över hur det konkreta och förebyggande arbetet bäst kan samordnas och utvecklas. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2014.

Insatser för att nå målet

Under föregående och innevarande mandatperiod har betydande resurser fördelats för olika åtgärder för att nå de jämställdhetspolitiska delmålen där delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra haft högsta prioritet. År 2007 presenterade regeringen en handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer (skr. 2007/08:39). Brottsförebyggande rådet (Brå) har på regeringens uppdrag följt upp och utvärderat handlingsplanen (Brå:s rapport 2010:18). Enligt Brå:s bedömning har handlingsplanen inneburit att berörda myndigheter lagt stor vikt vid mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck i sitt arbete, dock i mindre utsträckning vid våld i samkönade relationer. Handlingsplanen har inom de flesta berörda professioner bidragit till en ökad medvetenhet och en förhöjd kunskapsnivå. Den har också lett till en bättre struktur för arbetet både inom och mellan myndigheter. Enligt Brå har handlingsplanen också bidragit till att flera nya verksamheter påbörjats och att befintliga utvecklats

samt att kunskaper om bra arbetsmetoder förmedlats och prövats i många olika sammanhang. Den stora framtida utmaningen är enligt Brå att säkerställa att kunskapen, arbetsätten och verksamheterna överlever och utvecklas. Dessa slutsatser har varit utgångspunkten för de nya insatser som beslutats av regeringen under perioden 2011–2014. Åtgärderna i handlingsplanen har följts upp med nya åtgärder i syfte att ny kunskap, nya arbetsmetoder och förhållningssätt ska integreras i myndigheternas ordinarie verksamhet. En viktig del av dessa satsningar är uppföljningar av pågående utvecklingsarbete, fortsatta utbildningsinsatser samt utveckling och kvalitetssäkring av arbetsmetoder till stöd och skydd av våldsutsatta kvinnor. En annan del i arbetet är fortsatt kunskapsutveckling och forskning om mäns våld mot kvinnor, inklusive sexuellt våld och andra sexuella övergrepp.

Uppdraget

Under innevarande mandatperiod har regeringen utvecklat och fördjupat de omfattande satsningar som genomfördes under förra mandatperioden inom området mäns våld mot kvinnor. Utredaren ska utvärdera i vilken utsträckning ny kunskap och nya arbetsmetoder och förhållningssätt har införlivats i berörda myndigheters ordinarie verksamhet till följd av satsningarna på området under 2010–2013.

Mål på kort och lång sikt och uppföljning av målen

Regeringen anser att det finns behov av en nationell strategi för att ange mål för den framtida inriktningen av samhällets insatser för att nå delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Syftet är att tillsammans med de erfarenheter och resultat som den nationella samordnaren mot våld i nära relationer redovisar öka effektiviteten, kvaliteten och långsiktigheten i insatserna på området.

Strategin ska omfatta mäns våld mot kvinnor i en nära relation och det våld som utövas mot kvinnor av bekanta eller helt okända män. Strategin ska även omfatta en utvecklad

målstruktur som bidrar till ett långsiktigt arbete där nya insatser bättre kan följas upp. Strategins innehåll ska bygga på resultat av tidigare insatser och utvärderingar, den utvärdering som ska ske inom ramen för uppdraget och de erfarenheter och analyser som den nationella samordnaren mot våld i nära relationer redovisar.

Utredaren ska i dialog med berörda myndigheter, organisationer och aktörer föreslå långsiktiga och kortsiktiga mål i strategin i syfte att nå det jämställdhetspolitiska delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. De långsiktiga och kortsiktiga målen ska syfta till ett strategiskt arbete för att nå målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra samt fungera som ett redskap för att genomföra ett resultatstyrt och kunskapsbaserat arbete på området. Inom ramen för uppdraget ska utredaren även ta fram underlag till nulägesbeskrivningar och föreslå resultat- och processindikatorer för uppföljningen av målen. Utredaren ska också i sitt arbete uppmärksamma homosexuella, bisexuella och transpersoners utsatthet för våld i nära relationer.

Behov av en samlad struktur för kunskapsutveckling och kunskapsöverföring samt stöd till aktörer på området?

Insatser för att bekämpa mäns våld mot kvinnor rör olika politikområden och utförs av flera myndigheter och aktörer. Några av dessa aktörer har nationella uppdrag för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, däribland Nationellt Centrum för Kvinnofrid vid Uppsala Universitet (NCK) och Länsstyrelserna i Östergötlands och Stockholms län. Härutöver har även flera myndigheter uppdrag av regeringen på området såsom Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen, Ungdomsstyrelsen, Brottsoffermyndigheten och Brottsförebyggande rådet. Flera tidigare utredningar har pekat på behovet av ytterligare kunskapscentra eller kompetensteam med uppgifter som överlappar eller gränsar till mäns våld mot kvinnor. Det rör t.ex. äktenskap mot någons vilja och insatser för att hjälpa och stödja kvinnor och barn som kommer till Sverige på grund av anknytning som far illa (SOU 2012:35 och SOU 2012:45).

Utredaren ska därför analysera och bedöma behovet av att inom ramen för den befintliga myndighetsstrukturen samla kunskap och kompetens, utvärdera insatser, genomföra utbildningar och ge stöd till myndigheter för att säkerställa att kunskapsnivån fortsätter att höjas och att befintlig kunskap får ökat genomslag samt att arbetsmetoder fortsätter att utvecklas inom ramen för arbetet med våld mot kvinnor. I detta ingår att belysa de funktioner som i dag har nationella uppgifter på området såsom NCK, Länsstyrelsen i Stockholms och Länsstyrelsen i Östergötlands län. Utredaren ska, i denna del av uppdraget, ta hänsyn till eventuella förslag som lämnas av den nationella samordnaren mot våld i nära relationer om hur arbetet mot våld i nära relationer kan förbättras och samverkan utvecklas på nationell, regional och lokal nivå.

Arbetets genomförande och redovisning av uppdraget

Utredaren ska hämta in synpunkter från berörda myndigheter, organisationer och andra relevanta aktörer samt samråda med den nationella samordnaren mot våld i nära relationer. Om något av förslagen som lämnas har ekonomiska konsekvenser, ska utredaren beräkna och redovisa dessa samt lämna förslag till finansiering.

Utredaren ska hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet och utredningsväsendet samt ta del av relevant forskning. En delredovisning med en bedömning av de särskilda insatser som har genomförts på området under 2010–2013 ska redovisas senast den 31 juli 2014. Uppdraget ska slutredovisas senast den 29 maj 2015.

(Utbildningsdepartementet)